

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบันทึกเสียงเพลงไทย : กรณีศึกษาแผ่นเสียงร่องกลับทาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของแผ่นเสียงร่องกลับทาง และรวบรวมบทเพลงที่บันทึกลงบนแผ่นเสียงร่องกลับทาง ผู้วิจัยขอนำเสนอสรุปผลการศึกษาโดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การบันทึกเสียงเพลงไทย

ตอนที่ 2 ความเป็นมาของแผ่นเสียงร่องกลับทาง

ตอนที่ 3 บทเพลงที่บันทึกลงบนแผ่นเสียงร่องกลับทาง

การบันทึกเสียงเพลงไทย

ในการศึกษาการบันทึกเสียงเพลงไทย ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร สรุปได้ว่า การบันทึกเสียงในประเทศไทย จาก การศึกษาเอกสาร หลักฐานการบันทึกของนายต.เง็กชวน พบว่ามีการบันทึกลงบนกระบอกเสียง สันนิษฐานว่าเป็นแบบ Concert (เป็นกระบอกเสียงขนาดใหญ่พิเศษ ที่มีเสียงดัง สามารถเล่นกลางแจ้งและฟังได้ชัดเจน) เพราะมีการบันทึกว่านำมาเล่นกลางแจ้งในงานโกนจุกที่จังหวัดฉะเชิงเทรา และใช้บันทึกเพลงเป็ หรือเพลงน้อย ที่ ตำบลบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทราอีกด้วย ในราวประมาณปี พ.ศ. 2435 – 2436 ซึ่งเป็นการบันทึกโดยใช้ระบบไซลาน

หลังจากนั้น การบันทึกเสียงเริ่มมีวิวัฒนาการ โดยการบันทึกลงบนกระบอกแล้วส่งไปอัดลงแผ่นเสียง จากบันทึกในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏในหนังสือไกลบ้านว่า ได้ฟังเสียงเพลงแสนเสน่ห์ ที่หม่อมสัณจิ้นขับร้อง จากเครื่องเล่นจานเสียงแบบไซลาน นอกจากนี้ยังมีละครเรื่องสุวรรณหงส์ บายศรีมหาราช เสภาเรื่องพระไวยตีเมีย ซึ่งระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะประทับที่เมือง Hamburg ประเทศเยอรมนี ในปีพ.ศ.2451 แสดงว่าต้องมีการบันทึกเสียงก่อนปีนี้แน่นอน

ในปลายสมัยรัชกาลที่ 6 เริ่มมีการอัดเสียงด้วยไฟฟ้า ทำให้คุณภาพของแผ่นเสียงดีขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 7 ประมาณปีพ.ศ.2471 พบว่ามีบริษัทเข้ามาแข่งขันกันหลายบริษัท เช่น บริษัท โอเดียน (ตราตึก) บริษัทพาโลโฟน (ตรารูปตัว E) บริษัท อาร์.ซี.เอ (ตราสุนัขนั่งฟังแผ่นเสียง) บริษัท ดอยเชแกรมโมโฟน บริษัทโคลัมเบีย และอื่นๆ นอกจากนี้ ในขณะนั้นพบว่า มีบริษัทของคนไทย 2 บริษัท คือห้าง ต.เง็กชวน เริ่มในปีพ.ศ.2468 และห้างแผ่นเสียงศรีกรุง แผ่นเสียงที่เกิดขึ้นในระยะ

นี้มีตราของคนไทย 4 ตราคือ ตรากระต่ายของ นาย ต.เง็กชวน ตรากรอบพัคตร์สีทองของ พระสุจริตสุดา (แผ่นเสียงคณะนารีศรีสุมิตร) ตราเศรณี ของคุณหญิงรามบัณฑิตสิทธิเศรณี (เยี่ยม สุวงศ์) และตราศรีกรุง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพ.ศ.2475 แผ่นเสียงเพลงไทยสากล เกิดขึ้นแทนที่แผ่นเสียงเพลงไทย มีแผ่นเสียงของคนไทยเกิดขึ้นอีก เช่น แผ่นเสียงตราระฆังทอง ต่อมาบริษัทโคลัมเบีย โดยห้างกมลสุโกศล ได้บันทึกเสียงเพลงไทยสำหรับใช้ขับร้องตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แข่งกับแผ่นเสียงตรากระต่ายของนาย ต.เง็กชวน ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 8 ต่อรัชกาลที่ 9 เพลงไทยสากลก็ตีตลาด รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เทปบันทึกเสียงเข้ามาครองตลาด ทำให้ความนิยมในแผ่นเสียงลดลง

นอกจากนี้ ศาตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผ่นเสียงเพลงไทยสรุปได้ดังนี้

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีแผ่นเสียง 3 ลักษณะคือ แผ่นเสียงหน้าเดียว จากบริษัท Gramophone Concert Record บทเพลงที่พบคือ เพลงแสนเสนาะ 3 ชั้น ไ้คั้ง 3 ชั้น ซึ่งขับร้องโดยหม่อมส้มจิ้น เพลงบุหลัน 3 ชั้น แผล่พระไวย แผล่ชุก ก่อมตัว และบริษัท Robinson Piano (Columbia) บทเพลงที่บันทึกคือเพลงลาวแพน ซึ่งขับร้องโดยหม่อมเจริญในเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ แผ่นเสียงสองหน้าร่องกลับทาง ไม่ปรากฏชื่อบริษัท แต่ระบุว่าบันทึกที่เมือง Brussel ประเทศ Belgium บทเพลงที่บันทึกคือ เพลงตับคาวี พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ หม่อมเจริญ เป็นผู้ขับร้อง และแผ่นเสียงสองหน้าร่องธรรมดา เป็นของบริษัท International Talking Machine ตราตึก หรือตรา Oden Record ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10.5 นิ้ว มี 3 สี คือ หน้าสีน้ำตาล มีมากที่สุด บทเพลงที่บันทึกได้แก่ เพลงลาวดำเนินทราย บรรเลงด้วยแตงวงไม่มีร้อง เพลงลาวสมเด็จ หม่อมมาลัย ขับร้อง วงพิณพาทย์บรรเลง เพลงลาวเฉียง หม่อมเจริญ ขับร้อง เทพบรรทม นายอิม ขับร้อง บรรเลงด้วยแตงวง เพลงปลาทอง 3 ชั้น นายจอน ขับร้อง เพลงแขกไพร หม่อมเจริญ ขับร้อง บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์ดึกดำบรรพ์ เพลงเขียดจิ้น นายสุข ขับร้อง บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์ ฯลฯ หน้าสีน้ำเงิน บทเพลงที่บันทึกได้แก่ เพลงลาวเจ้าชู หม่อมเจริญ ขับร้อง บรรเลงด้วยแตงวง เพลงพระยาโศก นายสุข ขับร้อง บรรเลงด้วยแตงวง เพลงสารถี 3 ชั้น นายจอน ขับร้อง บรรเลงด้วยแตงวง ฯลฯ หน้าสีแดง เพลงที่บันทึกได้แก่ เพลงตบนางลอย นายสอน ขับร้อง บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ เพลงเขมรใหญ่ 3 ชั้น เพลงหอมหวล 3 ชั้น ฯลฯ และแผ่นเสียงตรารามสุรกับเมขลา หรือ แผ่นเสียงสำหรับผู้มีบรรดาศักดิ์ แผ่นชุดนี้คือแม่โหรตีบทเหยของเก่า ผู้ร้องมีคนเดียวทั้งชุดคือหม่อมส้มจิ้น บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์ของขุนประสาณดุริยศัพท์

แผ่นเสียงในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ อัดเป็นแผ่นแบบด้วยขี้ผึ้งก่อนแล้วส่งไปพิมพ์เป็นแผ่นจริงที่ยุโรป จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงได้ส่งไปพิมพ์แผ่นที่เมืองกัลกัตตา ประเทศอินเดีย

แผ่นเสียงในสมัยรัชกาลที่ 6 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2453 - 2468 มีหลายประเภท เป็นแผ่นเสียงชนิดอัด 2 หน้า ตามหลักฐานที่พบคือ แผ่นเสียงตรา Gramophone Concert Record บทเพลงที่บันทึกคือ เพลงสี่บท 3 ชั้น นายหยิน ขับร้อง บรรเลงด้วยวง เครื่องสายฝรั่งผสมขอฝรั่ง แผ่นเสียงตรา Lyrophone Concert Record บทเพลงที่บันทึกคือ เพลงจำปาทอง เทศ 2 ชั้น นายศุข ขับร้อง เพลงชงโค 2 ชั้น นายจอน ขับร้อง และเพลงนกขมิ้น 3 ชั้น นายจอน ขับร้อง ทั้ง 3 เพลงบรรเลงด้วยแตรวทังสิ้น แผ่นเสียงตราสุนัข His Master's Voice เป็นระยะเวลาที่นักดนตรีได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์ ประกอบด้วย ชุดที่ 1 เพลงตับพระลอ หม่อมมาลัย แม่ทรัพย์ ขับร้อง ตบอิเหนา ตอนแก้สงสัย หม่อมมาลัย แม่ทรัพย์ ขับร้อง บรรเลงด้วยวง พิณพาทย์ ชุดที่ 2 เพลงตับเรื่องขุนช้างขุนแผน หลวงเพราะสำเนียง หลวงกล่อมโกศล ขับร้อง บรรเลงด้วยวง ปี่พาทย์ เพลงเทพนิมิตร์ จำสืบเอกขุนสำเนียงวิเวกวรรณ ขับร้อง บรรเลงด้วยแตรว เพลงหม่าห้าท่อน ขุนเสียงเสนากรรม ขับร้อง บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ เพลงตบอิเหนา นางท้วม ประสิทธิ์กุล ขับร้อง บรรเลงด้วย วงเครื่องสายฝรั่ง ชุดที่ 3 ตบพระลอ ตับนเรศ นางเล็ก ศุขโสตร์ ขับร้อง บรรเลงด้วยวง เครื่องสาย ตับแม่ศรีทรงเครื่อง ขุนเสียงเสนากรรม ขับร้อง บรรเลงด้วยวงเครื่องสาย ตับเขมรพระประทุม หลวงเพราะสำเนียง ขับร้อง บรรเลงด้วย ขิม ทับเพลง เพลงทยอยพนมเปญ 3 ชั้น หลวงกล่อมโกศล ขับร้อง บรรเลงด้วย แตรว เพลงสาธิการชมเดือน 3 ชั้น บรรเลงด้วยแตรว ฯลฯ แผ่นเสียงตราสุนัขนี้อัดแผ่นขึ้นแล้วส่งไปทำที่เมืองกัลกัตตา ประเทศอินเดีย

นอกจากนี้ยังมีแผ่นเสียงตราฟาโลโฟน (Phonograph) แผ่นเสียงชุดนี้ครั้งแรกอัดที่ห้างสุธาตลก เมื่อ พ.ศ. 2471 อยู่ที่ตึกที่ทำการของกรมโยธาธิการ เชียงสะพานผ่านฟ้าในปัจจุบัน เดิมอัดเสียงในวังดนตรีคณะวังบางขุนพรหม มีหลายชุด เช่น เพลงแขกมอญบางขุนพรหม (เถา) หม่อมเจริญ ขับร้อง เพลงตบปากี ตับมหาฤกษ์ ตับนางลอย นางสาวทูน (คุณหญิงไพฑูริย์ กิติวรณ) นางสาวสะอาด อ้อกั้งวาล และ นางสาวฉิด อักษรทับ ขับร้องร่วมกัน บรรเลงด้วยวงมโหรีวังบางขุนพรหม ต่อมาจึงอัดให้กับวงดนตรีของหลวงประดิษฐไพเราะ ในชุดเงาะป่า ตอนนางมือซึ่งวังคอนคุณเยี่ยมรามบัณฑิตสิทธิเศรณี ขับร้อง บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์วังบูรพาภิรมย์

แผ่นเสียงในสมัยรัชกาลที่ 7 จะอัดเสียงด้วยไฟฟ้า มีหลายชุด ประกอบด้วยแผ่นเสียงตราตึก (Odeon Record) อัดโดยห้างแผ่นเสียงใหญ่จากประเทศเยอรมนี คาดว่าอัดเสียงประมาณ พ.ศ. 2470 - พ.ศ.2471 โดยอัดที่บ้านนรสิงห์ (บ้านเจ้าพระยารามราฆพ หรือทำเรียบริฐบาลปัจจุบัน) มีเพลงชุด เช่น สังข์ศิลป์ชัย ตลอดเรื่อง 20 แผ่น หม่อมจันทร์และนางเชื้อ ชลเกตุ ขับร้อง บรรเลงด้วยพิณพาทย์พระเพลงไพเราะ คาวี 20 แผ่น หลวงเสียงเสนากรรมและหมื่น

ขับคำหวาน ขับร้อง บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์พระเพลงไพเราะ (ดึกดำบรรพ์) อิเหนา ตอนตัดดอกไม้ฉายกรีซ และบวงสรวง หลวงเสียงเสนาะกรรณ และหมื่นคำหวาน ขับร้อง บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์พระเพลงไพเราะ มณีพิชัย 16 แผ่น หม่อมจันทร์และนางรณการพิณิจ ขับร้อง บรรเลงด้วยวงมโหรีพระเพลงไพเราะ อาหารบรัศมี สังข์ทอง ฯลฯ เดี่ยวซิม เพลงลาวแพน โดยนายบุญธรรม (มนตรี) ตราโมท ฯลฯ แผ่นเสียงตรากรอบพัคตร์สีทอง ของคณะนารีศรีสุมิตร์ อัดกับบริษัท ต.เง็กชวน เมื่อปี พ.ศ.2472 เป็นของพระสุจริตสุดา บรรเลงด้วยวงดนตรีเครื่องสายผสมเปียโน มีคุณสุมิตรา สุจริต เป็นหัวหน้า นางสาวประคอง พุ่มทองสุข นางสาวประเทือง ณ หนองหาร นางสาวแนบ เจตรานนท์ นักร้อง มีหลายเพลง เช่น ตั๋ววิวาท์พระสมุทร เพลงสุดาสวรรค์(เถา) บรรเลงด้วยวงเครื่องสายผสมเปียโน เดี่ยวเปียโนเพลงพญาโคก เป็นต้น แผ่นเสียงเศรณี บริษัทที่อัดเสียงคือ Polyphone Werke A.G. Berlin แห่งประเทศเยอรมนี ห้างเยาวราชเป็นผู้จัดจำหน่าย คุณหญิงเยี่ยม รามบัณฑิต สิทธิเศรณี (สกุลเดิม ณ นคร) ขับร้อง บรรเลงด้วย วงเครื่องสายครูเจริญ วงปีพาทย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพลงที่อัดได้แก่ เพลงทยอยนอก 3 ชั้น จระเข้หางยาว บุหลัน 3 ชั้น แขนกมอญ 2 ชั้น จระเข้หางยาวปลาทอง 3 ชั้น เขมรปีแก้วทางธรรมดา 3 ชั้น นาคเกี้ยว 2 ชั้น แขนกลพบุรี 3 ชั้น แขนกบรเทศ 2 ชั้น ลีลากระทุ่ม พระอาทิตย์ชิงดวง แผ่นเสียงตรากระต่าย ของนาย ต.เง็กชวน อัดโดยบริษัท ฟาโลโฟน เพลงที่บันทึกเป็นเพลงพื้นบ้าน และ แผ่นเสียงของราชบัณฑิตยสภา

แผ่นเสียงสมัยรัชกาลที่ 8 และต้นรัชกาลที่ 9 นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2477 เป็นต้นมา ได้เข้าสู่ยุคการบันทึกเสียงเพลงไทยสากล มีบริษัทของคนไทยเกิดขึ้นมากมาย เช่น แผ่นเสียงศรีกรุง แผ่นเสียงตราระฆังทอง การบันทึกเสียงเพลงไทยเริ่มลดลง คงเหลือแต่ห้างกมลศุโกศล และของนาย ต.เง็กชวน ที่ยังคงอัดเพลงไทยเดิม

การบันทึกเสียงเพลงไทย มีการบันทึกทั้งแบบใช้กระบอกเสียงแล้วเปิดฟังได้เลย บันทึกแล้วไปอัดลงแผ่นมีทั้งแผ่นเสียงร่องกลับทางและแผ่นแบบธรรมดาที่พบเห็นในปัจจุบัน มีการบันทึกทั้งแบบใช้ไฟฟ้าและไม่ใช้ไฟฟ้า

สรุปได้ว่า ประเทศไทยได้เริ่มบันทึกเสียงตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ราวปี พ.ศ.2435-2436 โดยรูปแบบของการบันทึกประกอบด้วย

1. บันทึกด้วยกระบอกเสียง บทเพลงที่ปรากฏหลักฐานคือเพลงพื้นบ้าน
2. บันทึกลงบนกระบอกเสียง แล้วส่งไปทำเป็นแผ่นต้นฉบับและผลิตเป็นแผ่นเสียง มี 3 ชนิดคือ ชนิดแผ่นเสียงหน้าเดียว แผ่นเสียงสองหน้าร่องกลับทาง คือวางเข็มที่กลางแผ่นและมาจับที่ริมแผ่น และแผ่นเสียงร่องธรรมดา คือ วางเข็มที่ริมแผ่นและจับที่กลางแผ่น

3. บันทึกด้วยไฟฟ้า แบ่งเป็น 4 ระบบด้วยกันคือ ระบบการพูดร้องเสียงแบบร่องเดียว ระบบร่องเดียวแบบไฮไฟต์ ร่องจะละเอียดกว่าแบบแรก แบบระบบสตอริโอ มีร่องเสียงพิเศษที่สามารถบันทึกเสียงได้เป็นสองช่อง แบบ 4 ช่องเป็นแบบสตอริโอที่สมบูรณ์

ความเป็นมาของแผ่นเสียงร่องกลับทาง

การบันทึกเสียงเพลงไทยที่เริ่มตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการบันทึกทั้งลงในกระบอกเสียงและแผ่นเสียง การบันทึกลงแผ่นเสียงมีทั้งการบันทึกหน้าเดียว และบันทึกสองหน้า ในการบันทึกเสียงมีทั้งร่องกลับทางและร่องธรรมดา

ลักษณะของแผ่นเสียงร่องกลับทางคือ เริ่มต้นวางเข็มที่กลางแผ่น และจะจบที่ริมแผ่น การบันทึกเสียงที่เป็นแบบร่องกลับทาง เป็นการบันทึกเสียงที่บันทึกการแสดงลงบนเครื่องที่ใช้ระบบโซลาน ไม่ใช่ไฟฟ้า ทำให้คุณภาพเสียงไม่ดีเท่าที่ควร แผ่นเสียงที่บันทึกแบบร่องกลับทาง มีหลักฐานปรากฏว่ามีผู้บันทึกเสียงแบบแผ่นเสียงร่องกลับทางอยู่ 2 คนคือ

Emile Berliner ผู้ผลิตแผ่นเสียงตราสุนัขตัวขาวหูดำนั่งฟังเครื่องเล่นจานเสียง เป็นผู้ que เริ่มต้นบันทึกเสียงลงแผ่นแทนกระบอกเสียงและบันทึกหน้าเดียวได้สำเร็จในปีพ.ศ.2431 แต่ยังไม่แพร่หลาย เริ่มแพร่หลายในปีพ.ศ.2442 ต่อมาในปีพ.ศ.2443 เริ่มบันทึกเสียงเป็น 2 หน้า ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สันนิษฐานว่ามีหลักฐานระบุว่าแผ่นเสียงร่องกลับทาง ตามหลักฐานและตัวอย่างแผ่นเสียงชนิดร่องกลับทางของ Berliner ทำให้ทราบว่า Berliner ได้เดินทางเข้ามาอัดเสียงในประเทศไทยเมื่อประมาณ พ.ศ.2446 การอัดเสียงในสมัยแรกเริ่มนั้นเกิดขึ้น ณ วังบ้านหม้อ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรมสรรพสมัรัชกาลที่ 5 และเป็นบ้านของ เจ้าพระยาเทเวศน์วงศ์วิวัฒน์ โดยมีหม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา เป็นต้นเสียงขับร้อง วังบ้านหม้อนี้ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านหม้อ ถนนอัษฎางค์ ริมคลอง หลอด และถือเป็นสถานที่ให้กำเนิดวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ที่ขึ้นชื่อและรู้จักกันทั่วไปในสมัยนั้น นอกจากนี้แล้วนักร้องดัง ที่มีการอัดเสียง ณ วังบ้านหม้อ และเป็นที่ยื่นชอบได้แก่ หม่อมเจริญ หม่อมมาลัย แม่ชม แม่ชื่น แม่แป้น และแม่ปุ้ม เป็นต้น

Charles Pathe ได้ผลิตเครื่องเล่นจานเสียงรุ่นแรกในปีพ.ศ.2449 และจากการสัมภาษณ์คุณพฤทธิพล ประชุมพล ได้ให้ข้อมูลว่า Pathe ได้ศึกษาเครื่องเล่นกระบอกเสียงของ Edison และพัฒนาและผลิตเครื่องเล่นจานเสียงแบบโซลาน โดยแนวคิดที่ว่า เมื่อเริ่มโซลาน ลานยังแน่นอยู่ควรจะเริ่มจากจุดที่มีแรงเสียดทานมากกว่า ซึ่งต้องการกำลังมาก เมื่อลานอ่อน กำลังจะน้อยก็ควรจะวางในจุดที่แรงเสียดทานน้อย จะทำให้อัตราเร่งในการหมุนแผ่นสม่ำเสมอ จึงเป็นที่มาของการวางเข็มจากกลางแผ่นมาจบที่ริมแผ่น แผ่นเสียงของ Pathe เป็นแผ่นเสียงตราไก่ จึงพบว่า

ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแผ่นเสียงร่องกลับทาง บทเพลงที่บันทึกมีทั้งเพลงแหล่ เพลงเรื่อง เพลงชุด ทำขวัญ เพลงตับ เพลงไทย

Charles Pathe ได้ค้นพบวิธีการผลิตแผ่นเสียงแบบใหม่เรียกว่า “แผ่นเสียงคอนกรีต” (Cement Covered with Wax) ซึ่งเป็นการผสมระหว่างผงหินกับโคลนด้วยน้ำยาประสาน แล้วหุ้มด้วยซีเมนต์แข็ง ทำให้แผ่นรุ่นนี้มีความหนาและหนักกว่าชนิดอื่น ต่อมาได้เปลี่ยนวัสดุในการผลิตและหุ้มด้วยครั่งแทน จึงทำให้แผ่นเสียงมีน้ำหนักเบากว่าเดิม

วิธีการอัดเสียงของ Pathe ก็มีความแตกต่างจากบริษัทอื่นคือ ใช้วิธีอัดเสียงร่องลงบนกระบอกเสียง และนำมาผ่านกระบวนการที่เรียกว่า Pantograph ซึ่งเป็นกระบวนการลอกลายจากร่องบนกระบอกเสียงสู่แผ่นเสียงได้ครั้งละหลาย ๆ แผ่น ซึ่งแบ่งกระบอกเสียงที่อัดเสียงร่องออกเป็นกระบอกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12.5 ซม. ยาว 12 ซม. มีชื่อว่า Concert หรือถ้าเป็นเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 12.5 ซม. แต่ยาว 24 ซม. จะเรียกว่า Celest ต่อมา Pathe ได้ผลิตกระบอกเสียงขนาดใหญ่เรียกว่า Paradise ในปีพ.ศ.2453

เมื่อมีการอัดเสียงในไทยเมื่อปี พ.ศ. 2453 โดยใช้กระบอกเสียงชนิด Concert ในการอัดเสียงเพลงสยามและส่งกระบอกเสียงทั้งหมดนี้ไปยังกรุงปารีส เพื่อแปลงเป็นแผ่นแม่แบบ จากนั้นจึงส่งแผ่นแม่แบบดังกล่าวไปยังโรงงาน Pathe ในประเทศเบลเยียม (Pathe's Factory at Forest) โดยแผ่นเสียงในรุ่นนี้เป็นแผ่นที่ใช้ตราแบบแกะสลักด้วยกรด (Etched Label) วิธีการก็คือ นำน้ำกรดกัดบนแผ่นแม่แบบให้เป็นลายเส้นตามชื่อนักร้อง ชื่อเพลง และรหัสแผ่น หลังจากนั้นเมื่อผลิตออกมาเป็นแผ่นเสียงครั้งก็จะปรากฏให้เห็นเป็นร่อง แต่เนื่องจากผิวครั้งเป็นสีดำ จึงทำให้มองรายละเอียดได้ยาก Pathe จึงแก้ปัญหาด้วยการนำสีเหลืองหรือสีแดงปาดลงไปบนร่อง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ร่องบนแผ่นครั้งก็จะเห็นเป็นสีเหลืองหรือสีแดงอย่างเด่นชัด และระบุความแตกต่างของสีที่ใช้ปาดลงในร่องว่า สีเหลือง หมายถึง แผ่นที่มีการอัดเสียงด้วยคุณภาพที่ดีที่สุด สีแดง หมายถึง แผ่นที่อัดเสียงด้วยคุณภาพที่ต่ำกว่าและราคาก็ถูกกว่า แผ่นเสียงไทยของ Pathe ปาดสีด้วยสีเหลือง โดยเฉพาะ แผ่นเสียงประเภทนี้เล่นด้วยความเร็ว 90-100 รอบต่อนาที และเล่นจากด้านในสู่ด้านนอก (ขอบแผ่น) เรียกว่า แผ่นเสียงแบบร่องกลับทาง โดยมีรหัสของแผ่นขึ้นต้นด้วย 47xxx

จากการสัมภาษณ์คุณพุดทิพย์ แผ่นเสียงร่องกลับทางนี้ ตามหลักฐานที่ค้นคว้าคาดว่า มีประมาณ 800 แผ่น เหลือที่เล่นได้ประมาณ 300-400 แผ่นเป็นของ Pathe เป็นส่วนใหญ่

สรุปได้ว่า ความเป็นมาของแผ่นเสียงร่องกลับทาง สันนิษฐานว่า Emile Berliner เป็นผู้ผลิตขึ้นก่อน ประมาณพ.ศ.2430 Berliner ได้ทดลองอย่างจริงจัง โดยมุ่งความสนใจไปที่การอัดเสียงลงบนวัสดุแผ่นแบนราบ คือการอัดเสียงลงบนแผ่น โดยใช้กระบวนการกัดร่องที่เรียกว่า

Phonogravure ซึ่งสามารถผลิตแผ่นซ้ำได้เป็นจำนวนมาก และได้พัฒนาวิธีการใหม่ที่เรียกว่า Engraving Process เป็นวิธีการที่ใช้กรดเป็นตัวกัดร่องที่เกิดจากการชุบบนแผ่นสังกะสี และ Berliner และเรียกเครื่องที่เล่นกับแผ่นดังกล่าวนี้ว่า Gramophone และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งคุณภาพของแผ่น และเครื่องเล่น การเล่นต้องไขลานเครื่องเล่น ซึ่งประสบความสำเร็จในปีพ.ศ.2434 การเล่นด้วยเครื่องเล่นที่ไขลาน ประสบปัญหาที่เครื่องเล่น จึงได้มีการพัฒนาลานหมุนฟันเฟืองให้ความเร็วคงที่ เพื่อให้ได้เสียงที่มีคุณภาพ สัญลักษณ์ของบริษัท เป็นสุนัขตัวขาว หูดำนั่งฟังเครื่องเล่นจานเสียง ซึ่งศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล สันนิษฐานจากหลักฐานที่พบว่าเป็นแผ่นเสียงร่องกลับทาง

ต่อมา ในปีพ.ศ.2443 Berliner ได้ร่วมมือกับบริษัทแผ่นเสียงแกรมโมโฟน คอนเสิร์ต เรคคอร์ด (Gramophone Concert Record) ได้มีการพัฒนาแผ่นเสียงโดยเริ่มต้นเพลงที่ขอบแผ่นเสียงด้านนอก ดังเช่นปัจจุบัน แผ่นเสียงรุ่นที่พัฒนาแล้วนี้มีอยู่ด้วยกัน 2 ขนาด คือ 10 นิ้วและ 12 นิ้ว แรกทีเดียวใช้เครื่องผสมกับวัสดุอย่างอ่อนสีดำและอัดเพียงหน้าเดียว ส่วนอีกด้านหนึ่งปล่อยว่างไว้หรือพิมพ์ตราบริษัทเป็นเส้นลึกลงไป บางแผ่นเขียนปี พ.ศ.ที่บันทึกไว้ด้วยแผ่นเสียงขนาด 10 นิ้ว หน้าหนึ่งจะบรรเลงได้ประมาณ 3 นาทีครึ่ง ใช้อายุหลายปี ต่อมาจึงอัดเป็น 2 หน้าประมาณปี พ.ศ. 2463 และทำร่องเสียงให้ละเอียดมากขึ้นอีกแต่ยังเล่นได้เพียงหน้าละ 4 นาทีเท่านั้น แผ่นเสียงเก่ารุ่นนี้บันทึกเสียงได้ช่วงความถี่แค่เพียง 3.5 Octave (ประมาณ 24 – 30 คีย์เปียโน) แผ่นเสียงประเภทนี้ไม่ได้อัดด้วยไฟฟ้า จึงปรากฏว่าเสียงเครื่องดนตรีที่เสียงสูงจะไม่ค่อยได้ยิน

แผ่นเสียงร่องกลับทางของ Berliner จึงน่าจะผลิตอยู่ระหว่างพ.ศ. 2434 – พ.ศ.2443 เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระหว่างเวลาดังกล่าว มี การบันทึกเสียงเพลงไทย ได้บันทึกลงในกระบอกเสียงในไทยและส่งไปผลิตเป็นแผ่นที่ประเทศเบลเยียม ต่อมาในราวพ.ศ. 2446 Berliner ก็เดินทางเข้ามาในไทยเพื่ออัดเสียงลงบนเครื่องบันทึกแผ่นเสียง แล้วนำส่งไปผลิตที่ประเทศเบลเยียม ซึ่งน่าจะเป็นการบันทึกลงบนแผ่นเสียงร่องกลับทาง ถึงแม้ว่า ในปีพ.ศ.2443 Berliner ได้ร่วมมือกับบริษัทแผ่นเสียงแกรมโมโฟน คอนเสิร์ต เรคคอร์ด เพื่อพัฒนาแผ่นเสียงโดยเริ่มต้นเพลงที่ขอบแผ่นเสียงด้านนอก สันนิษฐานว่าจะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการพัฒนาเครื่องเล่นแผ่นเสียงที่เล่นจากด้านขอบแผ่น เมื่อมีการเข้ามาบันทึกเสียงในไทยและนำไปบันทึกลงแผ่น ชุดแรกจึงสันนิษฐานได้ว่า น่าจะเป็นแผ่นเสียงร่องกลับทาง และต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นแผ่นเสียงร่องธรรมดา

ต่อมาในราวปีพ.ศ.2449 Pathe ก็คิดค้นการผลิตแผ่นเสียงตราไก่ เขาได้ศึกษาเครื่องเล่นกระบอกเสียงของ Edison และพัฒนาและผลิตเครื่องเล่นจานเสียงแบบไขลาน โดยแนวคิดที่ว่า เมื่อเริ่มไขลาน ลานยังแน่นอยู่ควรจะเริ่มจากจุดที่มีแรงเสียดทานมากกว่า ซึ่งต้องการกำลังมาก เมื่อลานอ่อน กำลังจะน้อยก็ควรจะวางในจุดที่แรงเสียดทานน้อย จะทำให้อัตราเร่งในการหมุนแผ่น

สม่ำเสมอ กัน จึงเป็นที่มาของการวางเข็มจากกลางแผ่นมาจบที่ริมแผ่น แผ่นเสียงของ Pathe จึงพบว่า ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแผ่นเสียงร่องกลับทาง แผ่นเสียงของ Pathe จะต้องเล่นด้วยเข็มเพชร ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษ ให้เสียงที่ชัดเจน ไม่ทำให้แผ่นเสียงเสีย แต่เนื่องจากราคาแพงมาก ทำให้มีผู้นิยมน้อย เมื่อมีการใช้เข็มเหล็กที่ราคาถูกลงกว่า จึงเป็นที่นิยมมากกว่า ในปีพ.ศ. 2458 โรงงาน Pathe ที่เบลเยียมถูกทำลาย จึงได้มาตั้งโรงงานใหม่ที่เชียงใหม่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีการใช้สัญลักษณ์ตราไก่แดงเช่นเดิม แต่ผลิตเป็นแผ่นเสียงร่องธรรมดา เหมือนกับแผ่นเสียงทั่วไป

แผ่นเสียงร่องกลับทางจึงได้ยุติการผลิต แผ่นเสียงร่องธรรมดาจึงเป็นแผ่นเสียงที่มีการผลิตต่อมาและยังคงพบเห็นในปัจจุบัน

บทเพลงที่บันทึกลงบนแผ่นเสียงร่องกลับทาง

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ยังบันทึกเรื่องแผ่นเสียงร่องกลับทางไว้หลายเรื่องประกอบด้วย แผ่นเสียงร่องกลับทางของวังบ้านหม้อ แผ่นเสียงร่องกลับทางของขุนเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทีน) แผ่นเสียงตราไก่ แผ่นเสียงร่องกลับทางบันทึกเพลงพิธีกรรม แผ่นเสียงเพลงทยอยนอก เพลงจากละครดึกดำบรรพ์ เช่นเรื่องควา

เพลงจากละครดึกดำบรรพ์ เช่นเรื่องควาวิของสมเด็จพระเจ้า เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ บันทึกกันที่วังบ้านหม้อ อันเป็นที่ตั้งของกรมมหรสพในสมัยรัชกาลที่ 5 และเป็นบ้านของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) มีหม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา (ต่อมาคือนางเจริญ พาทยโกศล ภรรยาท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล) เป็นต้นเสียงขับร้อง และสันนิษฐานว่าบันทึกกันราวปีพ.ศ. 2440 น่าจะเป็นของ Berliner

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้พบแผ่นเสียงบันทึกเพลงดับอยู่ไม่น้อยกว่าสามเรื่อง คือเรื่องสามก๊ก ตอนจูล่งออกไปช่วยนางบิฮูหยินเมียเล่าปี่แล้วนำเอาเต่าลูกนางบิฮูหยินฝัดงาช้างมามอบให้เล่าปี่ ได้เรียกเพลงชุดนี้ว่า “ดับจูล่ง” ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้ครั้งแรกปีพ.ศ. 2437 ในงานชุดเพลงภาพนิ่งตาโบลวิวิงต์ (Tableux Vivante) มีเพลงดับเรื่องเรื่องอาบู่หะซันตอนแต่งงาน และเรื่องพระลอ ตอนพระลอคั้งรัก ที่เรียกว่า “ดับพระลอคั้ง” ' และยังมีเพลงเกร็ดต่างๆรวมมาด้วย การบันทึกน่าจะมีการบันทึกที่วังบ้านหม้อนั้น ของเสด็จในกรม พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระพิทักษ์เทเวศร์พระราชโอรสในรัชกาลที่ 2 ผู้เป็นต้นราชสกุล ที่วังนี้เคยเป็นที่ชุมนุมศิลปินน้อยใหญ่ทั้งฝ่ายดนตรีและนาฏศิลป์ เพราะเป็นกรมมหรสพของหลวงและเป็นแหล่งต้นกำเนิดของปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์กับละครดึกดำบรรพ์

วงนี้เป็นแห่งเดียวเท่านั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์และนักร้องเพลงดึกดำบรรพ์ซึ่งส่วนมากเป็นผู้หญิง เช่น หม่อมเจริญ หม่อมมาลัย หม่อมศรีราม หม่อมคล้าย แม่แป้น แม่ปทุม แม่แจ้ว เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า แผ่นเสียงร้องกลับทางแบบ Berliner แผ่นไหนก็ตามที่มีตัวหนังสือเขียนว่า วงดนตรีปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ จะต้องเป็นผลงานของวังบ้านหม้อนี้

แผ่นเสียงดับเพลง “เรื่องอาบุญฮาน่าหนึ่ง” (เขียนตามภาษาอย่างเก่าที่ปรากฏบนหน้าแผ่นเสียง) หมายเลข 47056/1 เพลงสร้อยสม ร้องโดยนายอิน นายใหญ่

เพลงดับอาบุญฮาน่า เป็นเพลงชุดที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงจัดขึ้นโดยใช้บทร้องมาจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2421) อันเป็นคำประพันธ์ประเภทลิลิต เรียกว่า ลิลิตนิทราชาคริต (เรื่องอาบุญฮาน่า) เดิมใช้ร้องประกอบการแสดงภาพนิ่ง (Tableux Vivante) เพลงที่ร้องในฉบับนี้ขึ้นต้นด้วยเพลงแขกกล่อมเจ้าสองชั้น ติดตามมาด้วยเพลงแขกถอนสายบัว แขกหนึ่ง แขกต่อยหม้อ แขกเจ้าเซ็น และพราหมณ์ดีดน้ำเต้า รวมหกเพลงซึ่งจะใช้เวลาบรรเลงราว 25-30 นาทีครบทั้งฉบับ

ในสมัยนั้นมีการเล่นคอนเสิร์ต ต่อมาได้ทรงดำริแก้ไขปรับปรุงใหม่โดยใช้เรื่องอิเหนาและรามเกียรติ์มาปรุงแต่งตัดเติม มีเรื่องลำนำประกอบเพลงหน้าพาทย์ ให้ฟังเป็นเรื่องราวติดต่อกันตลอด และใช้เล่นเป็นดับมิโหรี่ปี่พาทย์ เรื่องที่เล่นได้แก่ เรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางลอยหรือตอนนางเบญกายแปลงตัวเป็นนางสีดาลอยตายตามน้ำ จนหนุมาณจับร่างแปลงขึ้นเผาไฟ นางแปลงก็เหาะลอยขึ้นท้องฟ้าไป แล้วหนุมาณก็เหาะลอยตามขึ้นไปจับตัวมาได้ ตอนนี้เราเรียกกันว่า นางลอยบันปลาย ครั้งที่สอง เรื่องรามเกียรติ์ ตอนอินทรชิตแผลงศร หรือดับพพรหมาสตร์ ครั้งที่สาม เรื่องรามเกียรติ์ ตอนอินทรชิตแผลงศรนาคบาท หรือดับนาคบาท

แผ่นเสียงบันทึกคอนเสิร์ตสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นแผ่นเสียงแบบร้องกลับทางแบบ Berliner การบันทึกเสียงแน่ใจว่าบันทึกเสียงที่วังบ้านหม้อ ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ในระหว่างปี พ.ศ. 2442 เป็นคอนเสิร์ตเรื่องรามเกียรติ์ดับพพรหมาสตร์ ตอนอินทรชิตแผลงศรถูกพระลักษมณ์ ตั้งแต่ต้นจนจบตอนมีด้วยกัน 10 แผ่น รวม 20 หน้า หมายเลขแผ่น 47054-20 จบด้วยเพลงพม่ากราวรำ แล้วออกเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้ขับร้องคือ หม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา และคุณหญิงเทศ ญัฐกานุรักษ์ บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์ดึกดำบรรพ์วังบ้านหม้อ เป็นแผ่นที่อัดในเมืองไทยแล้วไปทำเป็นแผ่นจริงที่เมืองบรีซเซล ประเทศเบลเยียม

แผ่นเสียงชนิดร่องกลับทาง ที่บันทึกด้วยวงดนตรีไทยในการควบคุมของขุนเสนาะ
ดุริยางค์ ในเพลงชุด "ตับพระลอกคลั่ง" "เพลงปี่ฮุ่ยฮิน จากตับจูล่ง" สองชุดนี้บรรเลงด้วยวง "พิณ
พาทย์" ส่วนอีกชุดหนึ่งเป็นตับเพลง "พระอภัยเก้าทัพ" บรรเลงด้วยวงเครื่องสายไทย

ข้อมูลที่ปรากฏในแผ่นเสียงร่องกลับทางนี้ สันนิษฐานว่าจะเป็นการบันทึกเสียงลงใน
จานเสียงครั้งแรกของขุนเสนาะดุริยางค์ที่มีชื่อ ท่านเป็นหัวหน้าวงควบคุมเองโดยตรง มีทั้งการ
บรรเลงเพลงพิธีกรรม เพลงโหมโรง และเพลงตับ

ภาษาที่เขียนบนแผ่นเสียงด้วยว่า ตับพระลอกคลั่ง เป็น ตับพระลอกตลิ่ง เพลงชุดนี้มา
จากเรื่องพระลอก ตอนพระลอกคลั่งหลงรักพระเพื่อนพระแพงด้วยโดนยาเสน่ห์ที่ลอยมาทางอากาศใน
รูปของหมากเสวย ที่ใช้เรียกว่า "สลาเหิน" (สลา คือ หมาก เหิน คือการลอยมา) คนร้องคือ
นักร้องสังกัดวังบ้านหม้อ ชื่อแม่ปุม กับแม่แป้น

อีกแผ่นหนึ่งเป็นวงเครื่องสายไทยบรรเลง เรื่องพระอะไถยกเก้าทัพ นั้นหมายถึงเพลง
ชุดออกภาษาต่างๆเก้าภาษาด้วยกัน จากเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ ตอนที่เรียกว่าศึกเก้าทัพมี
ชาติต่างๆมาช่วยนางละเวงรบกับพระอภัยมณี เป็นทางเพลงออกภาษาที่เก่าแก่ที่สุด ส่วนอีกแผ่น
หนึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า มาจากเรื่องสามก๊ก ตอนจูล่งช่วยพาเอาเต่าลูกของเล่าปี่กับนางปี่ฮุ่ยฮินฝ่าดง
ข้าศึก เอามาคืนให้เล่าปี่ได้ ส่วนนางปี่ฮุ่ยฮินนั้น โดลงในบ่อน้ำฆ่าตัวตาย ซึ่งเพลงชุดนี้
ปัจจุบันเรียกว่า "ตับจูล่ง"

แผ่นเสียงแบบเบอร์-ไลเนอร์ชนิดร่องกลับทาง เป็นแผ่นหน้า 19 และ 20 ของละครดึก
ดำบรรพ์เรื่อง คาวี พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมพระยาศรีราชนุวัตดิวงศ์ ผู้ขับ
ร้องคือ "หม่อมเจริญ" ภรรยาคนหนึ่งของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร เจ้าของ
วังบ้านหม้อ) และแม่เทต (ต่อมาคือคุณหญิงเทศ นัฏกานุรักษ์ อยู่ในสายสกุลสุวรรณภารต)

สรุปได้ว่า แผ่นเสียงร่องกลับทางของ Berliner มีบทเพลงที่บันทึกตามหลักฐานของ
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ดังนี้

1. เพลงจากละครดึกดำบรรพ์ เช่นเรื่องคาวีของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุ
วัตดิวงศ์ ขับร้องโดย หม่อมเจริญ
2. เพลงตับเรื่องสามก๊ก ตอนจูล่งออกไปช่วยนางปี่ฮุ่ยฮินเมียเล่าปี่แล้วนำเอาเต่า ลูก
นางปี่ฮุ่ยฮินฝ่าดงข้าศึกมามอบให้เล่าปี่ ได้เรียกเพลงชุดนี้ว่า "ตับจูล่ง"

3. เพลงตับเรื่องอาบู่หะซันตอนแต่งงาน เพลงที่ร้องในฉบับนี้ขึ้นต้นด้วยเพลงแขก
กลุ่มเจ้าสองชั้น เพลงแขกถอนสายบัว แขกหนัง แขกต้อยหม้อ แขกเจ้าเซ็น
และพราหมณ์ตีคน้ำเต้า
4. เพลงสร้อยสม ร้องโดยนายอิน นายใหญ่
5. เพลงตับเรื่องพระลอ ตอนพระลอกำลังรัก ที่เรียกว่า “ตับพระลอกำลัง”
6. คอนเสิร์ตเรื่องรามเกียรติ์ตับพรหมาสตร์ ตอนอินทรีชิตแผลงศรถูกพระลักษมณ์
ตั้งแต่ต้นจนจบตอนมีด้วยกัน 10 แผ่น รวม 20 หน้า หมายเลขแผ่น 47054-20
จบด้วยเพลงพม่ากราวรำ แล้วออกเพลงสรรเสริญพระบารมี
7. ตับพระลอกำลัง วงพิณพาทย์ในการควบคุมของขุนเสนาะดุริยางค์
8. เพลงปี่ฮุ่ยฮิน จากตับจูล่ง ตอนจูล่งช่วยพาเอาเต้าลูกของเล่าปี่กับนางปี่ฮุ่ยฮินฝ่าดง
ข้าศึก เอามาคืนให้เล่าปี่ได้ ส่วนนางปี่ฮุ่ยฮินนั้น โดลงในบ่อน้ำฆ่าตัวตาย วง
พิณพาทย์ในการควบคุมของขุนเสนาะดุริยางค์
9. ตับเพลงพระอภัยแก้วทัฬหะ บรรเลงด้วยวงเครื่องสายไทย ในการควบคุมของขุน
เสนาะดุริยางค์
10. ตับพระลอกำลัง มาจากเรื่องพระลอ ตอนพระลอกำลังหลงรักพระเพื่อนพระแพง
ขับร้องโดยแม่ปทุม กับแม่แป้น นักร้องวังบ้านหม้อ

ทั้งหมดนี้ สันนิษฐานว่า เป็นแผ่นเสียงร่องกลับทางของ Berliner

ตามหลักฐานปรากฏเพลงที่บันทึกลงบนแผ่นเสียง Pathe ชนิดร่องกลับทาง จาก
เอกสารการส่งของให้ขุนสิริรัตนธำรงที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2468 มีรายการ
แผ่นเสียงร่องกลับทางที่เล่นด้วยเข็มเพชร ประกอบด้วย

1. แขน้ำมันตานี 1 ชุด 2 แผ่น
2. ทะแยเกี่ยวกัน 1 ชุด 3 แผ่น
3. ไหวหล้าเบ็ดเตล็ด 1 ชุด 4 แผ่น
4. เพลงเรื่องพระสมุทร 1 ชุด 11 แผ่น
5. มะโตดบวช 1 ชุด 6 แผ่น
6. ญวนทอดแห 1 ชุด 4 แผ่น
7. ทำขวัญจุกทำขวัญนาค 1 ชุด 3 แผ่น
8. สมิงพระรามหนีเมีย 1 ชุด 4 แผ่น
9. พระลอตามไก่ 1 ชุด 2 แผ่น
10. นาคเกี่ยว 1 ชุด 1 แผ่น

11. ไม้ค้ำ 1 ชุด 1 แผ่น
12. ดอกไม้ไทร 1 ชุด 1 แผ่น
13. บางใบ 1 ชุด 1 แผ่น
14. นางครวญ 1 ชุด 1 แผ่น

จากประกาศของ ห้างรัตนมาลา บริษัท สี่แยกพาหุรัด กรุงเทพฯ โดยได้รับพระบรมราชานุญาต ในการประชาสัมพันธ์แผ่นเสียงเข็มเพชร ชุดแหล่งเทศประกอบด้าย แหล่งเทศมหานของนายทรัพย์ กรุงเก่า แหล่งเทศมหาราช พระทัด วัดตึก เทศน์ แหล่งชุก นายตรี เทศ มีรายละเอียดดังนี้

แหล่งเทศมหาน ของนายทรัพย์ กรุงเก่า ประกอบด้วย แหล่งมะโนรา พระพุทธนิพนธ์ กิณรสอนบุตร กิณรสอนบุตร กิณรเรือทราย พราม(พราหมณ์)เกษร อัจจุตฤาษี สุรินทรากู รามสุรบางข้าง แหล่งบอน พุทธโกษา แหล่งซุ่ม

แหล่งเทศมหาราช พระทัด วัดตึก เทศน์ ประกอบด้วย แหล่งกรทอง แหล่งบอน ชั้นแผนกลับจากทัพ บายซี(บายศรี)นางลอย รัชมังคลาแจกเสมา

แหล่งชุก นายตรี เทศ น์ ประกอบด้วย แหล่งพานาง ดำเนินชุก ทำขนม ดีเมียขอทาน

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้ให้ข้อมูลของแผ่นเสียงร่องกลับทางของคุณธงชัย จารุพรชัย ว่าส่วนใหญ่เป็นแผ่นเสียงเครื่องหมายไก่เรียกภาษาอังกฤษว่า Pathe แสดงว่า Pathe ที่เข้ามาบันทึกเพลงไทย ส่วนใหญ่เป็นแผ่นเสียงร่องกลับทาง

แผ่นเสียงร่องกลับทางที่คุณธงชัยรวบรวมไว้ดังนี้

1. เพลงแหล่ง เทศมหาชาติ มหาพล และชุก นายทรัพย์ กรุงเก่า แหล่งอัจตุระฤาษี #47013 ตอนที่ 5
2. เพลงฉ่อย เรื่องขุนช้างขุนแผน เดียวปีนายขึ้น ระนาดเดี่ยวจางวางทั่ว # 47091 / 1 2 3 4 5 6
3. เพลงฉ่อยขุนแผนให้พระไวยส่งกระจก #47091 นายพัน นายซุ่ม นายอิม แม่สังวาลย์ มีลูกคู่รับ และกระทุ้ง
4. เพลงฉ่อยสร้อยฟ้าพูดเยาะให้ขุนช้างจับเสนธ์ #47091 คณะเดียวกัน
5. เพลงฉ่อยนางบุษบาต่อว่าขุนแผนกัยพระไวย #47091 คณะเดียวกัน 10

6. เพลงฉ่อยนางศรีมาลาขึ้นไปหาพระพิจิตร นางบุษบา #47091 แผ่นที่ 7
7. เพลงโอด คณะเดียวกัน
8. เพลงฉ่อยนางศรีมาลาบอกนางบุษบาว่าพระไวยทุบตี นางบุษบาต่อว่าขุนแผน
9. เพลงแก้กัน แบบเดียวกันไม่บอกตอน
10. เพลงฉ่อย ตอนว่าประคารมแก้กัน # 47091 / 1 2 3 4 นักร้อง ชุดเดียวกัน ร้อง
11. เพลงทรงเครื่องเรื่องพระสมุทร ตอนไหว้ครู มีลูกคู่รับ #47089 /1 พิณพาทย์ เครื่องใหญ่ นักร้องชุดเดียวกัน
12. เพลงฉ่อยเรื่องมอญบวช มะโหดหนีเมีย ตอนนางจันทร์อ่อนนอนให้มะโหดไป บ้าน นายสุข นายจอน 47085/9 มีหลายตอนมากกว่า 10 แผ่น
13. เพลงฉ่อยเรื่องจันทะโครพ แม่อิน นายพัน #47014 ตอนที่ 29 ทับ A และทับ C
14. เพลงฉ่อยตอนนางมูจลินนอนกับจันทโครพในถ้ำ ใช้วงเครื่องใหญ่ เพลงพัดชา นายพัน นายชุ่ม แม่จัน แม่ลม่อม #47090 6
15. เพลงสังขาราทุ่นกระบอก แม่อิน นายพัน #47014 A A ท่อน 27 25 มีหลายแผ่น
16. เพลงจีนเก็บผักบุ้ง นายใหญ่ นายเจ๊ก บรรเลงด้วยแตรวง
17. เพลงลาวเลียบาท (สงสัยลาวดำเนินทราย) นายจอน ส่งแตรวง 12 คน #47075/1
18. เพลงเซตจีน โหมโรงเครื่องมโหรี #47108 /2 จางวางทั่ว ระนาดเอก นายบัว ซอฮู้ นายจ๊ก ซอด้าง นายชื่นขลุ่ย นายจัน ซ้องเล็ก
19. ตับอาบู่หะซัน ตอนตอนดินเนอร์พวกบูฮั้ววัน พิณพาทย์ดึกดำบรรพ์ นายอิน นายใหญ่ เพลงแขกต่อยมหม้อ เพลงแขกเจ้าเซ็น #47056 - 8 ตอนประชุมแขก # 470546 แขกถอนยายบัว แขกมัสซีหรี
20. คอนเสิร์ตดับพรหมาสตร์ หม่อมเจริญ แม่เทศ บรรเลงด้วยวงดึกดำบรรพ์ # 47054 เพลงพระทองกับเบ้าหลุด อินทรชิตสังเสนาจ้ระบำ หม่อมเจริญ แม่เทศ ดึกดำบรรพ์ เพลงแขกตาเสือ ปลายแขกฉิ่ง #47054 1 ถึง 11
21. พระญวน นายใหญ่ บรรเลงด้วยแตรวง
22. แขกไพร #47025 / A หน้า B นายใหญ่ร้อง
23. ตับเรื่องพระอภัยมณี ตอนแก้ทัพ แม่ชม แม่ชื่น บรรเลงด้วยแตรวง # 47024 /1
24. แอ่วลาวลพบุรี มีประจูลำ ล่ง นายสุข นายจอน บรรเลงด้วยแตรวง 12 คน #47076 1 2 มีหลายแผ่น

25. เพลงแขกสาหร่าย นายเจียก นายใหญ่ บรรเลงด้วยแตรวง # 47027 ตอน มีหลายแผ่น ตอน 2
 26. ตับจุล่ง ตอนพาทาเต้าส่งบิดา แม่ปุ่น แม่แป้นร้อง บรรเลงด้วยวงพิณพาทย์ขุนเสนาะดุริยางค์ # 47033/:C ตอน 1
 27. ตึกแก้ทัพ พระอภัยมณี แม่ชม แม่ชื่น ขับร้อง # 47024 / A B ท่อน 1 ท่อน 2
- จากข้อมูลสามารถจัดกลุ่มของบทเพลงที่บันทึกลงบนแผ่นเสียงร่องกลับทางได้ดังนี้

แผ่นเสียงร่องกลับทางของ Berliner ประกอบด้วย

1. เพลงตับ ได้แก่ ตับเรื่อง คาวี ตับเรื่องสามก๊ก ตับเรื่องอาบุญหะชันตอนแต่งงาน ตับเรื่องพระลอ ตับพราหมาสตร์ ตับพระอภัยมณี ตอนตึกแก้ทัพ
2. เพลงเบ็ดเตล็ด เช่น เพลงปี่ฮุฮิน เพลงสร้อยสม เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงแขกสาหร่าย เพลงเชิดจีน เพลงพระญวน เพลงแขกไพร แอ่วลาวลพบุรี

วงดนตรีที่บรรเลงประกอบด้วยวงพิณพาทย์ (ปี่พาทย์) วงดึกดำบรรพ์ วงมโหรี วงเครื่องสาย และแตรวง

แผ่นเสียงร่องกลับทางของ Pathe ประกอบด้วย

1. เพลงแหล่ เทศ นัมหาพน แหล่มหาราช และชุก
2. เพลงฉ่อย เรื่องขุนช้างขุนแผน ฉ่อยสร้อยฟ้าพุดเมาะให้ขุนช้างจับเสน่ห์ นางบุษบาต่อว่าขุนแผนกัยพระไวย นางศรีมาลาขึ้นไปหาพระพิจิตร นางบุษบา นางศรีมาลาบอกนางบุษบาว่าพระไวยทุบตี นางบุษบาต่อว่าขุนแผน ตอนว่าประคารมแก้กัน เรื่องมอญบวช มะโหดหนีเมีย เรื่องจันทะโครพ ตอนนางมัจฉินนอนกับจันทโครพในถ้ำ
3. เพลงเบ็ดเตล็ด เช่น เพลงโอด เพลงพัดชา เพลงสังขารา เพลงจีนเก็บผักบุ้ง เพลงลาวเลียบหาค (เพลงลาวดำเนินทราย)
4. เพลงพื้นบ้านร้องแก้กัน
5. เพลงทรงเครื่องเรื่องพระสมุทร ตอนไหว้ครู

วงดนตรีที่บันทึกเสียง มีทั้งการบรรเลงเป็นวง ได้แก่ และการบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรี เช่น เต๋ยวปี เต๋ยวระนาด เป็นต้น

บางเพลงที่เป็นแผ่นเสียงร่องกลับทางของ Pathe พบว่ามีการบันทึกด้วยกระบอกเสียง และมีการเผยแพร่มาก่อน เมื่อกระบอกเสียงชำรุด ไม่สามารถเปิดฟังได้ จึงมีการบันทึกลงแผ่นอีกครั้งหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า แผ่นเสียงร่องกลับทางมีการบันทึกทั้งเพลงพื้นบ้าน เพลงตับ เพลง 3 ชั้น และบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ วงมโหรี เต็มวงเครื่องดนตรี และเครื่องแสดงว่า การบันทึกเสียงเพลงไทยมีความเจริญรุ่งเรืองในสมัยนี้